

FRANTIŠEK H E J L

NAD PROBLEMATIKOU BALKANISTICKÉHO STUDIA

Zahajovací projev

Soudručky a soudruzí,
drazí přátelé,
naši milí zahraniční hosté,

dovoďte mi, abych Vás všechny radostně přivítal na půdě naší Almae Matris Purkinianae Brunensis a srdečně pozdravil jménem J.M.rektora univerzity prof.MUDr.Vojtěcha KUBÁČKA, jménem vědecké rady univerzity a filozofické fakulty a konečně jménem pracovníků naší katedry historie a etnografie střední, jihovýchodní a východní Evropy, jejíž kabinet balkanistiky a hungaristiky dnešní symposium připravil. Zvláště upřímně a srdečně vítám naše milé zahraniční hosty profesorku dr.Vasilku ZAIMOVOVOU a docentku dr.Naděždu DRAGOVOVOU z Ústavu balkanistiky Bulharské akademie věd, Genadije Grigorjeviče LITAVRINA, doktora historických věd z Institutu slanjanověděnijsa a balkanistiky AV SSSR z Moskvy, akademika Vasu ČUBRILOVIČE z Bělehradu. Přeji Vám, naši drází přátelé, abyste se u nás cítili jako mezi svými.

Když jsme v roce 1966 přikročili k přípravě a v následujícím /1967/ roce jsme uspořádali první celostátní symposium o studiu dějin národů střední, jihovýchodní a východní Evropy, abychom se ti, kteří pracujeme na této problematice u nás, poprvé sešli a vyměnili si své poznatky, zkušenosti a názory na otázky studia a výuky dějin národů této oblasti na našich vysokých školách, abychom zvážili možnosti, úkoly a perspektivy tohoto studia u nás,

abychom si blíže určili specifika a obecnosti vývoje v dějinách této oblasti, již v průběhu tohoto prvního symposia dospěli jsme k přesvědčení, že problematika poznávání a výkladu historického vývoje národů jihovýchodní Evropy v celistvosti má svá určující specifika. A protože na všechno skromné síly našeho katedrového kolektivu nestačily, rozhodli jsme se připravit a uskutečnit I.celostátní balkanistické sympozium, které by věcně a kriticky přehlédlo naše habet, rozhlédlo se po problematice u nás řešené, zvážilo její vědeckou aktuálnost a z takto provedeného mapování nastínilo pak debet československé balkanistiky. Náš záměr se nám podařilo realizovat v r.1969, jak konečně dokumentuje sborník referátů Studia balkanica Bohemoslovaca /Brno 1970/. Úkoly, které z jednání našeho prvního symposia převzala naše katedra, snažili jsme se splnit včas a na úrovni, které odráží současnou kvalitu naší práce. V r.1971 jsme vydali I.svazek periodika Studia historica Europae Centralis atque Orientalis, připravili jsme a vydali první svazky Bibliografie československé balkanistiky za léta 1966-1968 a 1969-1971, další nyní připravujeme, vyšla řada studií o problematice národnostní otázky a emancipačního úsilí na Balkáně, v minulém roce jsme přispěli ke zpracování syntetického pohledu na problematiku vývoje balkanistiky na naší fakultě a universitě v publikaci Slavica na universitě J.E.Purkyně, kterou jsme připravili k varšavskému kongresu; vydali jsme tři svazky učebních textů Dějiny národů střední a jihovýchodní Evropy /J.Āabrda,J.Kolejka,R.Pražák/.A konečně jsme převzali závazek, že připravíme druhé celostátní balkanistické sympozium, které nyní mám tu čest zahájit.

Setkáváme se na II.celostátním balkanistickém sympoziu,

abychom nejen přehlédlí a za přispění našich zahraničních přátel posoudili výsledky československé balkanistiky za pětileté období před nadcházejícím III.mezinárodním balkanistickým kongresem v Bukurešti, ale bychom zároveň naznačili cesty integrace našeho vědeckovýzkumného úsilí ke splnění postulatů naší společnosti, kladených na naše studium. Jsou to úkoly náročné, k jejichž splnění budeme krok za krokem přistupovat již v nejbližší budoucnosti. Proto jsme též na naše dnešní sympozium pozvali všechna pracoviště, na nichž se balkanistická problematika traduje, ať tato pracoviště působí v rámci vysokých škol nebo ústavů Československé a Slovenské akademie věd. Vyslovuji Vám jménem katedry historie a etnografie a jejího balkanistického pracoviště poděkování za to, že jste naše pozvání přijali a svými referáty se přihlásili k aktivnímu podílu při realizaci předsevzatých úkolů.

Na půdě této fakulty není třeba zdůrazňovat místo a význam balkanistického studia v rámci jejích vědeckých disciplín. Na tuto skutečnost obrátil již pozornost ve svém zahajovacím projevu nám všem drahý a námi vážený nestor naší slavistiky a balkanistiky akademik Bohuslav HAVRÁNEK, první poválečný děkan této fakulty a její dlouholetý profesor v období meziválečném, který se našeho nynějšího aněmování nemůže zúčastnit. Svým dopisem mu přeje mnoho plodných úspěchů. Myslím, že mohu soudruhu akademikovi Bohuslavu Havránkovi tlumočit ujištění, že se ze všech sil vynasnažíme učinit maximum pro rozvoj a další rozkvět naší balkanistiky, s současně jemu popřát jménem nás všech brzkého uzdravení.

Soudružky a soudruzí, drazí přátelé !

Naše II.československé balkanistické sympozium se koná v roce 120.výročí narození vynikajícího českého historika-balkano-

loge Konstantina JIREČKA /1854-1918/, jehož díla si tolik cení balkánské národy i dnes a s úctou na ně pohlíželi vůdčí představitelé pokrokového a revolučního myšlení; zvláště vynikající myslitel a teoretik marxismu, hrdina lipského procesu a přítel našeho národa - Jiří Dimitrov. I když o Jirečkově díle tu promluví /ovšem v širších souvislostech/ znalec nad jiné povolaný - profesor JUDr. Jiří CVETLER, dovozte mi učinit několik poznámek, vyslovit několik myšlenek.

Jirečkově dílo předčilo své současníky a nadlouho ukazovalo cestu vědeckému pokroku nejen svou gnozeologickou novostí, ale především svou teoretickou a metodologickou zralostí. Jireček ve svém díle překonal úzké pojetí a výklad jevů v rámci kategorie jevu samého či v rámci provinciálního nacionálního partikularismu, ale na dějiny a kulturu balkánských národů pohlížel, studoval i vykládal je z hlediska balkanistického, hledaje společné a diferencuje zvláště v dějinách jednotlivých balkánských národů. V tomto svém pojetí Konstantin Jireček předznamenává naši dobu, současné vědecké úsilí. Přitom podmínky, v nichž se rozvíjí současná balkanistika, jsou obecně zcela nové, kvalitativně příznivější. V podmínkách budování a rozvoje socialismu se poprvé v dějinách lidstva dostává do souladu vědecké poznání se zájmy a cíly vlastní společnosti. Sociálně demokratické a komunistické strany jednotlivých balkánských států a národů úspěšně vyřešily národnostní otázku a svou teorii a praxi rozvíjejí v souladu se společenskou realitou. Vedoucí představitelé revolučního dělnického a komunistického hnutí na Balkáně, analyzující historický vývoj balkánských národů, nejednou vysoko hodnotili význam vztahů a spolupráce balkánských národů a národností. Rozvíjejíce de-

mokratismus ve vztazích mezi národy v duchu socialistického internacionálního, odhalovali příčiny třídně podmíněných protikladů v minulém i soudobém vývoji vztahů mezi balkánskými národy a státy, promýšleli a předkládali modely různých forem soužití a spolupráce v rámci federací, konfederací ap.

Je přirozené, že nové politické a sociálně ekonomické podmínky jaké se vytvořily také na Balkáně v důsledku revolučního národně osvobodeneckého boje a poválečného vývoje, kdy se v převážné většině balkánských států krok za krokem realizuje soulad mezi vědeckým poznáním a řešením společenských a ekonomických procesů, kvalitativně se rozšiřují a prohlubují nejen možnosti, ale rovněž úloha balkanistiky jako důležitého faktoru vzájemného poznávání a sblížování balkánských národů při tvorbě jejich nového společenského vědomí či povědomí. I když na této cestě zbývá ještě překonat mnoho problémů, odstranit přežitky minulosti, jež překážely vzájemnému porozumění a důvěře a deformovaly vzájemné vztahy, přesto žijeme v krásné a velké době stále se prohlubujícího socialistického humanismu. Svědčí o tom i to, že v poslední době jsme svědky narůstání zájmu, a to výrazného zájmu o srovnávací studium v oblasti dějin, literární historie, jazyků, kultury včetně studia etnografického národů Balkánů. Dokladem toho jsou též balkanologická pracoviště, která rozvinula bohatou organizátorskou a vědeckou publikační činnost nejen v jednotlivých centrech balkánských států, ale též v jednotlivých zemích střední a východní Evropy, v SSSR, u nás, v Polské lidové republice a jinde.

Chtl bych vaši pozornost ještě obrátit k jednomu faktu, k jedné skutečnosti. U kolébky rozvoje balkanistického studia byly

především zvláštnosti, specifika vývoje, jak se realizoval v důsledku vlastního historického procesu, a současně pak proces jejich překonávání. To znamená, že balkanistické studium nemůže končit na poznání specifik a jejich prehistorie v této evropské oblasti, ale musí se završit v integrálním pojetí vývoje a významu této oblasti v dějinách obecných.

Konečně mi dovoluete pozastavit se ještě u otázky, kterou nijak nelze podceňovat. Historie je jen jedna - od minulých staletí až do současnosti. Pohlédneme-li na rozložení našich sil, jak je odráží naše publikační činnost, pak bude žádoucí z našeho středu zdůraznit naléhavou nutnost věnovat zvýšenou pozornost rozvoji bádání v oblasti problematiky nejnovější, nejnovějších dějin, kultury a etnických přeměn, zvláště v roce 1945. Tu třeba sebekriticky přiznat, že naše produkce v této oblasti povážlivě zaostala.

Naše katedra historie a etnografie se snaží rozvíjet studium dějin, literatury a etnografie národů střední, jihovýchodní a východní Evropy, respektujíc právě tyto nové skutečnosti a usilujíc o široký přístup ke zkoumání a výkladu dané problematiky. Rozvíjíme v nových podmínkách a s novým elánem, na nové teoretické a metodologické základech tradic, kterou tu kladli vynikající učitelé - slavista Josef MACÚREK a turkolog Josef KABRDA. Na našem pravovišti vznikla řada dílčích studií a objevily se již i syntetické práce o národnostní otázce ve střední a jihovýchodní Evropě, o různých otázkách česko-jihoslovenských, československo-bulharských, československo-rumunských styků a vztahů v minulosti a v době nedávné, ba nechybí tu ani práce k dějinám Albánie a Řecka. Tyto naše výsledky jsou ovšem jen skromným přínosem k velkému a

plodnému úsilí balkanistů - filologů, etnografů, literárních historiků, historiků, ekonomů, především vás, kteří jste se tu sešli. Na naší společné práci bude záležet, jakými cestami a s jakými výsledky bude se kupředu ubírat československá balkanistika.

Dovolte mi, abych popřál tomuto II.čsl.balkanistickému sympoziu plodnost a úspěch jednání. Pevně věřím, že až se tu opět za pětiletí sejdem, budeme moci přistoupit k bilancování a vědomím, že cesty, které tu naznačíme, byly správné.

To nám všem ze srdce přejí, stejně jako Vám příjemný pobyt v našem černém Brně. Děknji za pozornost.